

Література:

1. Ландшафтна екологія : навч. посібник / О. В. Швайка, І. К. Нестерчук, Н. О. Рябцева та ін. Житомир : О. О. Євенок, 2017. 196 с.
2. Нестерчук І. К. Геоекологічний аналіз: концептуальні підходи, сталий розвиток : монографія. Житомир : ЖДТУ, 2011. 312 с.
3. Охорона навколишнього середовища / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка / за ред. Я. Б. Олійника. — К. : Ніка-Центр, 2006. — 264с. : рис.
4. Генсірук С. А. Регіональне природокористування : навч. посібник / С. А. Генсірук. – Л. : Світ, 1992. – 336 с.

УДК 338.48

*Жанна Іванівна Бучко, д. геогр. н., доцент,
доцент кафедри географії та менеджменту туризму,
Аліна-Роксолана Володимирівна Чубата, студентка,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці*

**РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ У НАЦІОНАЛЬНОМУ
ПРИРОДНОМУ ПАРКУ «ДНІСТРОВСЬКИЙ КАНЬЙОН»**

Актуальність дослідження організації туризму на території Національного природного парку «Дністровський каньйон» важлива тим, що тут та на периферії парку зосереджена багата природна та культурна спадщина, знаходяться численні туристичні бази, бази відпочинку, санаторії, а мережа рекреаційних та оздоровчих закладів щораз розширюється. Поряд з охороною природного середовища, важливе значення має збереження та відновлення багатой і унікальної культурної спадщини у контексті сталого розвитку, де визначальною перспективою розглядається рекреаційна індустрія.

Рекреаційна діяльність в межах НПП слугує відтворенню у вільний час витрачених у процесі життєдіяльності фізичних і духовних сил людини шляхом

загальнооздоровчого, культурно-розважального, пізнавального відпочинку, туризму, фізичної культури і спорту. Об'єктами для здійснення таких видів діяльності слугують екологічні стежки. Створення мережі екостежок на основі розроблених проєктів спрямоване на вирішення ряду надважливих завдань щодо врегулювання взаємовідносин в системі людина-природа. При цьому забезпечується право на адекватний відпочинок при збереженні довкілля та сталого розвитку за домінування критеріїв, вимог і показників навколишнього середовища. Аналіз досліджень з цієї тематики дозволяє стверджувати, що в межах Поділля функціонує кілька видів еколого-туристичних маршрутів і стежок: туристичний маршрут, еколого-туристичний маршрут, еколого-освітня стежка тощо [3, с. 322].

Метою цієї публікації є визначення пріоритетних напрямів та завдань розвитку туризму й рекреації в національному природному парку «Дністровський каньйон», роблячи акцент на еколого-туристичній діяльності через формування мережі екологічних стежок та маршрутів.

Національний природний парк «Дністровський каньйон» відіграє визначальну роль у збереженні унікальних природних комплексів долини Дністра та його приток, де відслонюється потужний комплекс осадових товщ від наймолодших антропогенних і до найдавніших - силурійських відкладів палеозойської ери. Унікальними є дністровські травертинові скелі з природними чи рукотворними печерами. Здавна деякі з них були пристосовані під печерні храми і монастирі [3, с. 323].

Дністровський каньйон, згідно з рішенням всеукраїнського Інтернет-опитування, оголошеним 26 серпня 2008 року, визнаний одним із 7 природних чудес України. Територія НПП кластерного типу. Парк тягнеться вузькою смугою вздовж Дністра від його невеличкої лівої притоки річки Тумир на межі Івано-Франківської та Тернопільської областей до іншої лівої притоки - річки Збруч на межі Тернопільської та Хмельницької областей. З південного заходу територія обмежена фарватером річки Дністер і складається з п'яти ділянок,

тому що переривається по Дністру при переході межі Івано-Франківської області на лівий берег у двох місцях - від села Устя-Зелене до села Діброва і в селі Возилів. Ще в двох місцях, в межах м. Заліщики та смт. Мельниця-Подільська, Дністер і його прибережна зона не ввійшла до складу НПП.

Національний природний парк «Дністровський каньйон» створено на території Заліщицької громади. Тут активно проводиться природоохоронна та рекреаційна діяльність. На території НПП та в його околицях відомо близько 50 великих і малих печер. Серед них одні з найдовших у світі: Оптимістична (240,5 км), Озерна (134 км). Підземні лабіринти вражають красою різнобарвних кристалів та різними формами натічних утворень. Деякі з печер у давнину використовувалися для проживання та культових потреб.

На схилах каньйону привабливими для туризму й рекреації є джерела, що живлять струмки, які каскадами водоспадів збігають вниз до Дністра, Стрипи, Джурина. На річці Джурин розташований найвищий рівнинний водоспад України — Червоногородський водоспад (висота 16 м, 3 каскади).

Круті скелясті або заліснені береги та мальовничі острови є місцем зростання великої кількості рідкісних рослин. На річкових схилах збереглася реліктова лісова, наскельна та лучно-степова рослинність. Багато видів рідкісних та цінних рослин перебувають під охороною.

Цікавий та різноманітний тваринний світ Дністровського каньйону: скелі є оселищем птахів. Через важкодоступність схилів він досі маловивчений.

Теплий клімат у каньйоні відрізняє цю місцевість від інших територій Західної України. Стіни каньйону затримують сонячне тепло, захищають від холодних вітрів. Навесні все розцвітає на 2—3 тижні раніше, ніж на сусідніх територіях.

На території Дністровського каньйону близько 100 пам'яток живої і неживої природи світового, національного, регіонального та місцевого значень. На виняткову увагу і дбайливу охорону заслуговує наскельно-степова рослинність на дністровських стінках – релікти третинної флори: мигдаль степовий, барвінок

малий, хвощ великий, цибуля круглоголова, кругла і подільська, сон великий і чорніючий, холодок лікарський, півники угорські, ковила пірчаста, ясенець білий, горицвіт весняний та інші. Вивчення їх дозволяє зібрати цікавий матеріал про різноманітність степових угруповань та їх склад, шляхи міграції, генетичні зв'язки, дає змогу відновити картину рослинного світу того чи іншого району в минулому, з'ясувати його зональну природу [1, с. 13].

У Дністровському каньйоні охороняються законом 22 ділянки з наскельно-степовою рослинністю. Біля Дністра є ряд цінних парків-пам'яток садово-паркового мистецтва місцевого значення (Коропецький, Заліщицький), де ростуть рідкісні екзотичні та реліктові дерева. У Заліщицькому парку, заснованому в середині XIX століття, близько 50 видів і форм деревних чагарникових порід. Серед них – гінкго дволопатеве віком понад сто років. Гінкго – одне з найстаріших дерев нашої планети, справжнє ботанічне чудо, яке, з'явившись ще наприкінці палеозойської ери (понад 300 мільйонів років тому), майже без змін дійшло до нашого часу.

Загалом на території національного природного парку знаходяться 62 території та об'єкти природно-заповідного фонду загальною площею понад 1500 га. Найціннішими для туристів є ботанічні заказники загальнодержавного значення «Жижавський», «Обіжевський» та «Урочище «Криве», пам'ятки природи загальнодержавного значення – «Урочище «Трубчин», «Урочище «Глоди», «Урочище «Заліщицька діброва» в Шутроминцях, найбільшу рекреаційну цінність становлять гідрологічні пам'ятки природи місцевого значення «Червоногородський водоспад», «Русилівські водоспади», «Сокілецькі водоспади», мальовничі геологічні пам'ятки природи місцевого значення «Травертинові скелі в Литячому», «Порохівська скеля», «Космиринська скеля», «Рівна скеля», «Монастирська скеля», «Скеля семи джерел», ботанічні пам'ятки природи місцевого значення «Гінкго дволопатеве», «Горіх ведмежий», «Дзвенигородські дуби», ландшафти в урочищах «Червоне», «Дністровсько-Берем'янський каньйон» та ін. [2].

В НПП «Дністровський каньйон» активно розвивається екологічний туризм з обладнаною мережею екотуристичних стежок. Упродовж останніх двох років спроектовано та розроблено нові екостежки: «Парк Бруніцьких», «Парк Молодіжний», «Траяновим валом до Дністра». Зокрема, екостежка «Траяновим валом до Дністра» протяжністю 4 кілометри достатньо повно розкриває краєзнавчі, історичні та природні цінності національного природного парку. Екологічна стежка «Парк Молодіжний» (протяжністю 800 м) розташована у місті Заліщики на території однойменного парку відпочинку, володіє значними естетичними, пізнавальними та виховними можливостями і сприяє підвищенню туристичної привабливості краю. Екологічна стежка «Парк Бруніцьких» протяжністю 600 м розташована у місті Заліщики безпосередньо на березі Дністра і дає можливість насолодитися давнім парком з архітектурною пам'яткою-палацом.

Основне призначення екологічних стежок - виховання екологічно-грамотної поведінки людини на природі, насамперед дітей та молоді, дбайливого ставлення до природи, її різноманітності та багатств, поширення знань про природу та людину, як невід'ємну частину навколишнього природного середовища. Усі маршрути екостежок докладно описані та відображені на картах, деякі облаштовані, а частина малих архітектурних форм ще заплановано, завершення їх облаштування та планова екотуристична діяльність передбачені на літній сезон 2023-го року.

Література:

1. Бабюк Л.М. Еколого-географічні підходи щодо раціонального використання ресурсів заповідних територій (на матеріалах екостежок Середнього Подністров'я) // Автореферат дисертації для здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук за спеціальністю 11.00.11 – конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів. – Львів, 2012. – 20 с.

2. Бабюк Л. Регулювання рекреаційних потоків в межах проектованої екостежки «На хвилях Тіраса» // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія. - 2011. - Вип. 59. - С. 26-28. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_geograf_2011_59_9.

3. Царик П.Л. Щодо проблем організації рекреаційних послуг на водному маршруті «На хвилях Тірасу» в НПП «Дністровський каньйон» // Міждисциплінарні інтеграційні процеси у системі географічної, туризмологічної та екологічної науки : матеріали II-ї міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 15 жовтня 2020 р.). – Тернопіль : Вектор, 2020. – С. 322–327.

УДК 502.4 (477.43)

*Ольга Михайлівна Левада, к.геогр.н., доцент
доцент кафедри географії та туризму,
Ярослав Юрійович Непша, студент I курсу магістратури
природничо-географічного факультету
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького,
м. Запоріжжя*

СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРИРОДНО- ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

У структурі природно-заповідного фонду Хмельницької області нараховується 536 об'єктів загальною площею 328663,98 гектарів [1,2,3] (рис. 1).